

Құшничиликка оид үнта насиҳат

05:00 / 04.03.2017 3210

Бисмиллахир роҳманир роҳим

Аллоҳ таолога ҳамду санолар ва Мұхаммад саллаллоҳу алайҳи вассаламга саловатлар бўлсин.

Қўшничилик ҳақлари ва қўшничиликни яхши адо этиш Ислом дини даъват қилган энг улуғ ахлоқлардан ҳисобланади. Жумладан, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи вассаламдан ривоят қилинган ҳадиси шарифда шундай дейилади:

«رَاجُلٌ مَرِيْخٌ هُوَ دَنْعٌ نَارِيْجٌ لَا رِيْخٌ وَهُوَ بَحَاصِلٌ مَرِيْخٌ هُوَ دَنْعٌ بَحَاصِلٌ أَلِّا رِيْخٌ»

“Аллоҳ ҳузурида дўстларнинг яхиси ўз дўстига яхши бўлганлардир. Аллоҳ ҳузурида қўшниларнинг яхиси ўз қўшнисига яхши бўлганлардир”. (Аҳмад ва Термизий ривояти).

Аслида қўшнининг қалбини забт этиш, у билан яхши муомалада бўлиш ва уни муҳаббатини қозонишнинг бир қанча йўллари мавжуд.

Бугунги кунда биз қўшнилар орасида хусумат ва баъзи пайтларда ўзаро душманлик пайдо бўлаётганини кўриб турибмиз. Бунинг сабаби, улар қўшничилик одобларига риоя қилмаяптилар. Улар агар мазкур обод ва ахлоқларга қаттиқ риоя қилсалар, қўшничилик ришталари янада мустаҳкамланади, улар орасида ўзаро муҳаббат ва эҳтиром пайдо бўлади. Ушбу мақсадларга эришишнинг қуидаги воситалари мавжуд:

1- Азият етказиши тўхтатиш ва бағрикенг бўлиш.

Қўшниларга азият бериш энг номақбул ишлардан ва гуноҳи кабиралардан ҳисобланади. Жумладан, пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи вассалам шундай деганлар:

«رَاجُلٌ ذُؤْيٌ إِلَفٌ رَّخَآلٌ مَوْيِلٌ أَوْ هُلْلَابٌ نَمْؤِيٌ نَاكٌ نَمْؤِيٌ»

“Ким Аллоҳга ва Қиёмат кунига иймөн келтирған бўлса, бас, ўз қўшнисига азият бермасин” (Муттрафақун алайҳи)

Пайғамбаримиз саллаллоху алайҳи вассалам шундай деганлар:

«Аллоҳга қасамки, мүмин бўлмайди! Аллоҳга қасамки, мүмин бўлмайди!
Аллоҳга қасамки, мүмин бўлмайди!» дедилар.

«Ким, эй Аллоҳнинг Расули!» дейилди.

«Құшниси ёмонлигидан эмин бўлмаган одам», дедилар».

(Бухорий ривояти)

Муслим ривоят қилған ҳадисда:

﴿هَقِيْأَوْبُهُرَاجُنَمْأَيِّ الْنَّمَهَنْجَلِالْلُّحْدَيِّ الْلَّهِ﴾.

«Құшниси ёмонлигидан эмин бўлмаган одам жаннатга кирмайди».

Бу ерда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи вассалам қўшнилар орасида азият етказишни тарк этишни иймон даражасига олиб чиқдилар. Қўшниларга азият етказишнинг хатарли оқибатларига далолат қилдилар. Қўшнига зарар етказиш ва уни хавотирга қўйиш, уни ҳақорат қилиш исломда қораланган ишлардандир. Мусулмон киши доимо қўшнисининг қалбига йўл топа олиши ва унга ҳеч қандай зарар етказмаслиги алоҳида таъкидланади.

Құшнига азият етказишнинг қуидаги қүренишлари мавжуд:

- Унга ҳасад қилиш ва унга берилган неъматларнинг тезроқ йўқ бўлиб кетишини тилаш.
  - уни ҳурмат қилмаслик ва унинг устидан кулиш.
  - Унга тегишли шахсий масалаларини устидан кулиш ва одамлар орасида ўша масалаларни очиқ-оидин айтиб, унинг устидан кулиш.
  - Унга ёлғон гапириш ва одамларда унга нисбатан нафрат уйғотиш.
  - Унинг хатоларини юзига солиш ва бундан ҳурсанд бўлиш.

- Уни ёмон аҳволга солиб қўйиш ва унинг ҳақларига риоя қилмаслик. Масалан: машинангизни қўшнингиз уйининг эшиги олдида қўйиб кетиш, уйингиздан чиқсан ахлат идишларни унинг ховлисининг олдига қўйиш, уйингиздан чиқаётган иялос сувларни қўшнингизнинг ховлиси томон қаратиб қўйиш, қўшнингизнинг ховлиси кўриниб турадиган даражада уйингиздан дераза очиб қўйишингиз, қўшнингиз ухлаётган ёки дам олаётган пайтда болаларингизни шовқин-сурон кўтариб унга халақит беришлари, бирорта қўшиқ ёки мусиқани баланд овозда қўйиб, қўшнингиз халоватини бузишингиз, болаларингиз қўшнингизнинг болаларини уриб, ҳақорат қилиб, уларга азият беришлари каби кўринишлардаги азият ва зарарлардир. (Муҳаммад ал-Ҳамаднинг “Ат-тақсийр фий хуқууки ал-жаар” китобидан)

Аммо бағрикенг бўлиш эса, у саховатли ва карамли бўлишдир. Карамли бўлиш – одамлар ўйлагандек мол дунёда саховатли бўлишгина эмас, балки муомала, сабр-тоқат, мол-дунё ва илмда саховатли бўлишдир. (Ибн Усайминнинг “Макарим ал-Ахлоқ” китоби, 25-бет).

Набий саллаллоҳу алайҳи вассалам шундай деганлар:

«هراج مركي لف رخآلا مويل او هللا ب نمؤي ناك نم»

“Ким Аллоҳга ва Қиёмат кунига иймон келтирған бўлса, бас, ўз қўшнисини ҳурмат қилсин (қўшнисига қарамли бўлсин)”. (Муттафақун алайҳи). Муслим ривоятида эса:

«هراج یلإ نسحیلف»

“бас, ўз қүшнисига яхшилик қилсин” дейилган.

Құшнига карамли бўлиш ва унга яхшилик қилиш унга ҳадялар беришдир. Жумладан, Оиша (р.а.)дан қуидаги ҳадис ривоят қилинади:

امهّي أىلإف ،نيراج يل نإ ! هللا لوسراي :تلاق - اهنع هللا يضر - ۋشئاع نع
«آباب كنم امەبرقا أىلإ» :لاق ؟ يدەأ

“Оиша (р.а.) Расулуллоҳ (с.а.в)га дедилар: “Ё Расулуллоҳ, менинг иккита қўшим бор. Уларнинг қайси бирига ҳадя берай?”. Шунда Расулауллоҳ саллаллоҳу алайҳи вассалам дедилар: “Эшиги сенга энг яқинига” дедилар. (Бухорий ривояти)

Құшнига икром қилиш деганда унга бирорта әхтиёж пайтида у билан ҳамкорлық қилиш, агар унга ибор нарса керак бўлса, бериб туришлик,

унинг ҳолидан хабар олиб туриш, қўшнининг ўзи билан ҳам, унинг фарзандлари билан ҳам хушмуомалалик билан сўзлашишдек ахлоққа оид ижтимоий одоблар киради. Буларнинг ҳаммаси қўшнилар ўртасида муҳаббат ва ўзаро самимиятни уйғотади.

2-Салом билан бошлаш

Ҳар бир ишни салом билан бошлаш тавозеълик ва мўминлик аломатларидандир. Аллоҳ таоло Қуръони каримда шундай дейди:

{نَيْمُ مُؤْمِلٌ كَانَ حَصْفًا وَ}

“Мўминларга қанотингни пастлат!” (Ҳижр сураси, 88 оят)

Салом бериш қалбларда муҳаббат уруғини ундиради. Набий саллаллоҳу алайҳи вассалам шундай деганлар:

«مَكْنِيْب مَال سَلَا اوشْفَا، مَتْبَبَاحَت هُومَتْلِعْف اذِئِيْش ىلْع مَكْلَدْأَوْا...»

“Сизларга бир нарсани далолат қиласми? Агар уни билсангиз сизларни ўзаро муҳаббатли қилиб қўйяди. Ўзаро ораларингизда саломни очик беринглар” (Муслим ривояти)

Ибн Ҳиббон шундай деганлар: “Ақлли одам омманинг олдида саломни очик бериши керак. Чунки агар ким одамларга салом берса, қул озод қилганга ўхшайди. Салом бериш манманликни ва кўролмасликни кетказади. Одамдаги нафратланиш ва кўролмасликни кетказади. Ҳижронни кесади ва ўзаро биродарликни мусаффолаштиради”.

Саломни биринчи берадиган инсон иккита ҳасанотда бўлади:

Биринчиси- Аллоҳнинг ҳузурида салом бераётган инсоннинг даражаси алик олаётганинг даражасидан бир даража устун бўлади. Салом берган инсонгина Аллоҳнинг ҳузурида эсланади. Агар саломига ҳеч ким алик олмаса, малоикалар алик оладилар. (“Равзатул уқало” китоби 120-бет)

Саломни очик бериш суннати муаккададир. У мусулмоннинг мусулмон олдидаги ҳаққидандир. Абу Ҳурайра (р.а.)дан ривоят қилинган ҳадисда Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи вассалам шундай деганлар:

اڏاو، هبجأف کاعد اڏاو، هيلع ملسـف هـتـيـقـلـ اـڏـاـ: تـسـ مـلسـمـلـاـ ـىـلـعـ مـلسـمـلـاـ قـحـ
ـتـامـ اـڏـاـوـ، هـدـعـفـ ضـرـمـ اـڏـاـوـ، هـتـمـشـفـ هـلـلـاـ دـمـحـفـ سـطـعـ اـڏـاـوـ، هـلـ حـصـنـافـ کـحـصـنـتـسـاـ
ـعـبـتـاـفـ»

“Мусулмоннинг мусулмон олдида олтита ҳаққи бор: агар учратиб қолсанг,
унга салом бер!; агар чақирса, унга жавоб бер!; агар сенга насиҳат қилса,
насиҳатга амал қил! агар аксирса ва аллоҳга ҳамд этса, унга
“ярҳамукааллох” дегин! агар касал бўлиб қолса, бориб кўр! агар вафот этса,
унинг орқасидан юр!” (Муслим ривояти)

Энг бахил инсон- салом беришда баҳиллик қилган инсондир. Абу
Ҳурайрадан ривоят қилинган навбатдаги ҳадиси шарифда Расулуллоҳ
саллаллоҳу алайҳи вассалам шундай деганлар:

«مـالـسـلـابـ لـخـبـ نـمـ سـانـلـاـ لـخـبـ أـنـإـ»

“Албатта, инсонларнинг энг бахили салом беришда баҳиллик қилганидир”.
(Ибн Ҳиббон ривояти)

Шунингдек саломни очик бериш жаннатга киришнинг сабаблариданdir.
Жумладан, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи вассалам шундай деганлар:

لـيـلـلـابـ اـوـلـصـوـ، مـاحـرـأـلـاـ اـوـلـصـوـ، مـاعـطـلـلاـ اوـمـعـطـأـوـ، مـالـسـلـاـ اوـشـفـاـ !ـسـانـلـاـ اـهـيـأـيـ»
«مـالـسـبـ ـةـنـجـلـاـ اوـلـخـدـتـ، مـايـنـ سـانـلـاوـ»

“Эй инсонлар! Саломни очик беринглар, таомни едиринглир, силаи раҳмни
боғланглар, одамлар ухлаётган пайтида намоз ўқинглар, (шундагина)
жаннатга саломатлик билан кирасизлар” (Термизий ривояти)

- Эй азиз биродарим! Қўшнингизга саломингизни ўйламай беринг.
Шундагина унинг қалбида муҳаббатни уйғотасиз.

- салом беришда баҳиллик қилманг. Инсонлар сизни кибрли ва мағрур деб
сифатлаб қўймасинлар.

3- Ҳурсандчилик, табассум қилиш

Хурсандчилик деганда кўришиш пайтида табассум қилишни, юздан ўпишни, чиройли сўзларни гапиришни, самимиятни тушунишимиз керак. Набий саллаллоҳу алайҳи вассаламнинг одатларидан бири ўз саҳобаларини кўрган ва учратган пайтларида уларга табассум билан боқар эдилар. Жарир ибн Абдуллоҳ ал-Бажлий (р.а.) шундан ривоят қилган: “مَ إِلَّا لَوْسَرْ يَنْأَرْ يَفْ مُسْبَتْ وَ إِلَّا حَجَّ وَ كَيْخَ أَهْ مُسْبَتْ”

“Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи вассалам мени фақат юзларимда табассумим билан кўрар эдилар” (Муттафақун алайҳи)

Агар қўшнингиз сизга камситиш ниятида озор берса, сиз Набий саллаллоҳу алайҳи вассалам айтган йўлларидан юринг:

«ةَقْدَصْ كَيْخَ أَهْ مُسْبَتْ يَفْ كَيْخَ أَهْ مُسْبَتْ»

“Ўз биродарингизга қилган табассумингиз ҳам бир садақадир” (Термизий ривояти)

Набий саллаллоҳу алайҳи вассалам шундай деганлар:

«لَهْ لَهْ حَجَّ وَ كَيْخَ أَهْ مُسْبَتْ نَرْ قَحَّتْ نَمْ فُرْعَانْ يَشْ وَ لَهْ أَهْ مُسْبَتْ»

«Яхшилиқдан ҳеч нарсани кичик санама. Ҳатто биродарингни очиқ чехра билан кутиб олиш билан бўлса ҳам»

Ибн Ҳиббон дейди: “Бир мусулмон киши иккинчи мусулмон кишига йўлиқса, унга табассум билан салом бериши лозим. Шунда у иккисининг гуноҳлари худди қишида дарахтнинг барглари тўкилгандек тўкилиб кетади. Инсонлар ўзаро табассум билан муомала қилсалар, улар орасида муҳаббат пайдо бўлади”.

Яна шундай дейди: “Мулойимлик ва табассум уламоларнинг хислати ва ҳакимларнинг хилқатидир. Чунки башарият қайсарлик оловини ўчиради. Ўзаро кўролмаслик табиатини ёндиради. Кимки инсонларга табассум билан қараса, одамлар унинг қўлидаги нарсага ҳасад билан қарамайдилар”.

Ҳишом ибн Урва ўз отасидан қилган ривоятда шундай дейилади: “Мен бир ҳикматни ўқиганман. Унда: “Эй ўғлим, юзинг содда бўлсин! Сўзларинг яхши бўлсин! Мана шуларни килсанг, одамларга бирор нарса берган кишидан кўра севимлироқ бўласан” дейилган экан”.

4- Қийинчилик пайтида таъзия билдириш

“Хақиқий дўст кулфатда билинади” – деб бежиз айтилмаган. Дўстликнинг ўзига яраша ҳақлари ҳам бор. Қўшничиликни ҳам ҳақлари бор. Қўшничилик муносабатларини мустаҳкамлаш учун айрилиқ, жаноза, касаллик етган пайтда қўшнисидан хабар олиб, унга таъзия, сабр-тоқат ва матонат тилаш лозимдир. Жумладан, Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи вассалам шундай деганлар:

«نَأَكَّمْ أُعَمَّجَةَ نِيَدَمْلَابْ مَوْلَأَيْعُمْأَعَطَلَقْ وَأَوْزَغَلَا يِفَ أُولَمَرَأَأَذِنَيَّرَعَشَلَّا نِإِنَّأَوْيَنَمْمُهَفَرَّيَوْسَلَابَدَحَأَوْءَانَإِيَفَمُهَنَّيَبُهُوْمَسَتَقَأَمُثَدَحَأَوْبَوَثَيَفَمُهَدَنَعَمُهَنَّمْ».

«Албатта, ашъарийлар ғазотда емаклари оз қолса ёки Мадинада аҳли аёлларининг таоми озайиб қолса, олдиларида қолган нарсани бир кийимга жамлайдилар. Сўнгра уни бир идишда ўзаро teng қилиб тақсимлайдилар. Бас, улар мендан. Мен уларданман».

Мана шундай инсоний ахлоқлар айнан ислом дини вакиллари томонидан амалга оширилган.

Кўпчилик қўшнилар ўз қўшниси ҳақида етарлича маълумотга эга эмаслар. Балки қўшниларининг кийишга кийимлари ва ейишга бирорта таомлари йўқдир. Лекин қўшнилар буни билмайдилар.

Сиз қўшнингиз оғир аҳволга тушиб қолганида ёки муҳтож бўлиб қолганида унинг аҳволидан хабар олмасангиз, унинг қалбига йўл топа олмайсиз.

Набий саллаллоҳу алайҳи вассалам шундай деганлар:

«مَعْطَتْ وَأَنِيدْ نِعَصَقَتْ وَأَرْوَرَسْ نِمَؤْمَلَا كَيْخَأَىلَعْ لَخُدْتْ نَأَلَامَعَأَلَاصَفَأَرْبَخْ»

“Амалларнинг энг афзали- сен биродарингга бирор ҳурсандчилик улашишинг ёки унинг қарзини тўлашинг ёки уни нон билан овқатлантиришнгдир”. (Ибн Абуддунё ривояти)

5- Шахсий эҳтиром

Құшнилар үртасидаги ёмон муносабатлар құшниларнинг ўзаро шахсий ишлариға аралишишларидан келиб чиқади. Демак, улар үртасидаги шахсий саволлар қуйидагилар: Ойлигингиз неча пул? Бир ойда қанча сарфлайсиз? Банкдаги ҳисоб рақамингизда қанча пул бор? Сизнинг битта ҳисоб рақамингиз борми ёки бир қанчами?

Баъзи одамлар ўз хотини ёки ўғлини қўшниларнинг олдига уларнинг аҳволи ва ишларида қандай янгилик бўлаётганини билиб келишлари учун жўнатадилар.

Мусулмон киши мард ва жасур бўлиши керак. Унга тегишли бўлмаган ишларга аралашиби яхши эмас. Инсонларнинг шахсий ишлари ва ички ишлари ҳақида сўрамайди. Аллоҳ таоло Қуръони каримда шундай дейди:

هُنَّعَ نَأْكَلَ كَيْلَ وَأَلْكَ دَأْفَلَ أَوْرَصَبَلَ أَوْغَمَسَلَ إِنْ إِمْلَعَ هَبَ كَلَ سَيَلَ آمُ فَقَتَ آلَ وَ{ كَلَ وُئِسَمَ }

“Үзинг билмаган нарсага эргашма! Албатта, кулоқ, күз ва дил — ана ўшалар, масъулдирлар.” (Исрө сураси, 36-оят)

Набий саллаллоҳу алайҳи вассалам дейдилар:

«هـنـعـيـ الـامـهـكـرـتـ عـرـمـلـاـ مـالـسـإـ نـسـحـ نـمـ»

“Кишининг исломининг яхиси ўзига тегишли бўлмаган ишга аралашмаслигидир”. (Термизий ривояти)

Агар қүшнилар билан яхши муносабатда бўлишни истасангиз, ўзингизга тегишли бўлмаган ишларга аралашманг. Уларнинг шахсий ишларини суриштирманг.

6- Узрларни қабул қилиш

Қўшничиликнинг ҳақларини адо этишнинг йўлларидан бири бу рухсат сўраш, мулойим гапириш ва яхшилик қилишдир. Хусусан, агар қўшнилар хато иш қилиб, узр сўрасалар, уларнинг узрларини қабул қилиш дуруст ишдир. Ҳар бир одам боласи хато қиласди. Ҳар бир ақлли инсон, агар олдига узр сўраб келсалар, уларнинг узрини қабул қилиши, ўтган ишни унутиши ва ўша инсонни ҳудди хато қилмагандек ҳис қилдириши энг гўзал

ишлиардандир.

Энг афзали эса, ўша инсонни узр сўрашини кутиб турмаслиkdir. Агар узр сўрашга келаётган бўлса, уни бу қийин ҳолатдан чиқариб юборишингиз унинг қалбида сизга нисбатан меҳр-муҳаббатни уйғотади.

Ибн ал-Қайм (раҳматуллоҳи алайҳ) деди: “Сен узр сўраб келган инсоннинг узрини қабул қилишинг шарт. Агар сенга бирорта инсон ёмонлик қилган бўлса ва у ўша ёмонлигидан сендан узр сўраса, унинг узри ҳақиқийми ёки қалбкими, сен узрни қабул қилишинг шарт. Унинг қалби ва ичидаги ниятини Аллоҳга топширгин. Бундай ишни Набий саллаллоҳу алайҳи вассалам бир ғазотта уларга хиёнат қилган мунофиқларга нисбатан қилганлар. Набий саллаллоҳу алайҳи вассалам қайтиб келганларида улар олдиларига келиб узр сўраганлар. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи вассалам уларнинг узр ва кечиримларини қабул қилганлар ва уларнинг қалби ва ичларидаги ниятларини Аллоҳга топширганлар”.

Карамлик ва тавозеъликнинг аломати шуки, агар сиз унинг узрида бирор айбни сезсангиз, уни узр сўрашидан тўхтанманг ва айбини унга исбот қилишга уринманг. Унга: “Ҳа, иш балки сиз айтиётгандек бўлгандир. Бўлган иш бўлиб ўтди. Хижолат қилманг”га ўхшаш гапларни айтинг.

7-Ёрдам бериш ва мулойимлик насиҳати

Оқил инсонлар насиҳатни инкор этмайдилар. Насиҳат қилувчини ҳам ёмон кўрмайдилар. Балки қўпчилик инсонлар қаттиқлик ва қўполликни қабул қилмайдилар. Уларни қаттиқлик ва қўполлик билан хатоларидан қайтармоқчи бўлсангиз, дархол сизни ёмон кўриб қоладилар. Аллоҳ таоло Набийимиз Муҳаммад саллаллоҳу алайҳи вассаламни Қуръони каримда шундай деб мадҳ қилган:

{كَلْوَحْ نَمْ أُوصَفْنَالْبِلْقَلْجَلِيَّاتْنُكْ وَلَوْ مُهَمَّةً حَرَّمَ بَفْ}

“Аллоҳнинг раҳмати ила уларга мулойим бўлдинг. Агар қўпол, қалби қаттиқ бўлганингда, атрофингдан тарқаб кетар эдилар.” (Оли Имрон сураси, 159 оят)

Набий саллаллоҳу алайҳи вассалам деганлар:

«نەللىك رەمألا يىف قىفرلا بىحى قىفرا لەللا نى»

“Албатта, Аллоҳ таоло Рафиқдир (мехрибон ва мулойим). У ҳар бир ишда мулойимликни бўлишини яхши қўради” (Муттрафақун алайҳи)

Мусулмон киши ўз қўшнисини ёмон-гуноҳ иш қилаётган пайтида, маъсият иш қилаётган пайтида уни холи ташлаб кетиши яхши эмас. Агар бундай қилса, демак, ўша мусулмон кишининг қўшнисига муҳаббати йўқлигига далолатдир. Ҳар бир мусулмон киши мулойим ва меҳрибон бўлиши талаб қилинади. Ўша қўшнисининг қўлидан тутиб, унга яхши амалларни баён қилиб, унга рағбат бериши ва ёмон амалларни баён қилиб, уни огоҳлантириши керак. Буларнинг ҳаммаси қўшничилик ўртасидаги алоқаларни мустаҳкамлаш ва ислоҳ қилиш йўллари дидир.

8-Беркитиш ва жаҳлини чиқаришни тарқ этиш

Қўшнилар ўртасидаги ижтимоий алоқаларни мустаҳкамлаш воситалари шуки, қўшни қўшнининг пардаси бўлиши керак. Унга насиҳат қилиши ва уни ҳақорат қилмаслиги, унинг сирларини ошкор қилмай сир тутиш, қўшниси хато қилганида ўзи ҳам ғамгин бўлиши қўшничиликнинг ришталари дандир. Набий саллаллоҳу алайҳи вассалам шундай деганлар:

«رەلەل او ايندلا يىف ھەرتىس گۈمىسىم رەتس نەم و»

“Ким бир мусулмоннинг айбини беркитса, Аллоҳ таоло унинг айбини дунёю охиратда беркитади”. (Муслим ривояти)

Набий саллаллоҳу алайҳи вассалам шундай деганлар:

«رەتس لەل او ئايچىلما بىحى، رېتىس ئايچىلەج و زۇنەللا نى»

“Аллоҳ таоло азза ва жалла Мулойим, Тирик ва Беркитувчидир. У ҳаё ва беркитишни яхши қўради” (Насайи ва Абу Довуд ривояти)

Мусулмон содиқ киши ўз биродарига фақат яхшиликни тилайди. Уларнинг хатолари ва айбларини беркитади, ўзаро келишувни бузмайди, уларга яхшилик ва тўғри йўлни тилайди. Ўзи яхши кўрган нарсасини қўшниларига улашади. Ўзи ёмон кўрган нарсасини қўшниларига раво кўрмайди. Шунинг учун у хатоларини беркитади. Камчиликларини камайтиради.

Ёмонликларини беркитади. Шу тариқа у биродарларининг кўнглини топади ва уларнинг муҳаббатларини қозонади.

9-Зиёрат қилиш

Құшничилик ўртасидаги алоқаларни мустаҳкамлашнинг йўлларидан яна бири- ўзаро бир-бирини зиёрат қилишдир. Зиёрат - алоқанинг янгиланиши ва узоқ давом этишини қадрлаш ва рағбат беришдир. Зиёрат қилишнинг фазилати ҳақида Набий саллаллоҳу алайҳи вассалам шундай деганлар:

هـْيَلَعِ يَتَأَمَّلَفِ، أَكَلَمِ وَتَحَرَّدَمِ يَلَعُهَلُ مَلَلِهَدَصَرَأَفِ يَنْهُهَيَرَقِ يَفُهَلَهَجَأَلُجَرَأَزِ
هـْمَعْنُنِمِهِيَلَعَكَلَلَهِهَلَاقِهَيَرَقِلَهَدَهِ يَفِيَلَهَجَأَهَدِيرَأُهَلَاقِهِدِيرُتَهَنِيَأَهَلَاقِ
كَلِيَلِهَلَلِأَلُوَسَرِيَنِإَفِهَلَاقِهَلَجَوَزَهَلَلِاِيَفُهَتَبَهَأَيَنَأَرَيَغِهَالِهَلَاقِهَأَهَبَرَتِ
هـْيَفُهَتَبَهَأَمَكَلَكَبَهَأَدَقَهَلَلِهَنِأَبِ.

«Бир киши ўзининг бошқа қишлоқдаги биродарини зиёрат қилди. Аллоҳ унинг йўлига бир фариштани мунтазир қилиб қўйди. Унинг олдига келган пайтда:

«Қаёққа бормоқчисан?» деди.

«Шу қишлоқдаги биродаримга», деди.

«Унда сен сақлаётган бирор неъмат борми?» деди.

«Йўқ. Фақат мен унга Аллоҳ азза ва жалла учун яхши кўрганман», деди.

«Сен уни Аллоҳ учун яхши кўрганингдек, Аллоҳ ҳам сени яхши кўрди. Бас, мен шуни сенга етказиш учун Аллоҳнинг элчисидирман».

(Муслим ривояти)

Қўшни зиёрат учун бир муносиб вақтни танлаши керак. У ўз зиёрати билан қўшнисини овора қилиб қўймаслиги лозим. Зиёрати ҳақида айтиб, зиёрат қилишга рухсат сўраши керак. Ва бошқа қўшни ҳам зиёрат қилмоқчи бўлган қўшнисини рад этмасдан, муносиб вақтни айтиши керак. Лекин зиёрат қилишни жуда ҳам кўпайтириб юбормаслик керак. Бу билан қўшнига малол келиб қолади ва сиздан безиб қолиши мумкин. Шуниндек, қўшнини зиёратига чиққанда узоқ вақт ўтирмаслик керак. Балки озгина ўтириб, чиқиб кетиш дуруст амал ҳисобланади. Буларнинг ҳаммаси

қўшнилар ўртасида иштиёқни оширади. Шундагина қўшнилар уларни зиёрат қилмоқчи бўлган қўшниларни очиқ кўнгил ва ҳурсандчилик билан кутиб оладилар ва кўнгилларидағини очиқ айтадилар.

10- Чиройли муомала қилиш.

Қўшнилар қўшниларни чиройли иборалар билан мақташи ва муомала қилишлари ҳамда чиройли ҳадялар бериш, бирор овқатга чақириш ёки шу каби муомалаларни қилиш савобли амаллардандир. Бу эса, қўшнилар ўртасидаги алоқанинг мустаҳкамланишига олиб келади.

Чиройли сўзларни айтиш бўйича Қуръони каримда шундай ояти карималар келган:

{أَلْوَقْ مُرْفَعَ مَوْفِعَ نُصْبَ قَدْرٍ خَرْفَعَ بَطْبَعَ قَدْرٍ يَرْبَعَ}

“Яхши сўз ва кечириш, ортидан озор келадиган садақадан кўра яхшироқдир.” (Бақара сураси, 263 оят)

Ҳадя бериш бўйича Набий саллаллоҳу алайҳи вассалам шундай деганлар:

«او باح اودا هات»

“Ўзаро ҳадя улашинглар, ўзаро муҳаббатли бўласизлар” (Бухорий “ал-Адаб ал-Муфрадда ривоят қилган)

Таомга чақириш бўйича ҳадисни салом бериш бандида келтириб ўтдик.

Демак, юқорида кўрсатиб ўтилган қўшничиликка оид ўнта насиҳатлар динимиз буюрган амаллардандир. Уларнинг ҳар бирига қўлдан келганича амал қилиш ва қўшничилик ҳақларига риоя этиш ҳақиқий мусулмоннинг амалларидан ҳисобланади.

Абу Юсуф тайёрлади